

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 2. CIKKE AZ ÉLETHEZ VALÓ JOG

*Nacsova és társai kontra Bulgária*¹

Az ügy körülményei. A kérelmezők két roma származású rokona kötelező sorkatonai szolgálatot teljesített egy házak építésével foglalkozó egységnél. A két fiatalember többször kapott rövidebb-hosszabb szabadságvesztéssel járó fegyelmi büntetést, melynek ideje alatt nem hagyhatták el az építkezés helyszínét. Egy alkalommal megszöktek a telephelyről, és egyikük nagyanyjához menekültek. Néhány nappal később egy katonai rendőri egység információt kapott arról, hol rejtőznek, és egy tiszt vezetésével a megszökött sorkatonák keresésére indultak. Parancsba kapták a szökevények letartóztatását, melynek során a körülmények indokolta bármely eszközt és módszert alkalmazhattak. A parancsnoki osztag vezetője, G., egy kézi puskával és egy Kalasnyikov fegyverrel volt felszerelve. Amikor a szökevények észrevették a katonai jármű közeledését, megpróbáltak elmenekülni. Eközben G. először figyelmeztető, majd célzott lövéseket adott le, melyek következtében mindkét fiatalember olyan súlyosan megsérült, hogy kórházba szállításuk során életüket veszítették. Az egyik szomszéd, aki az esemény szemtanúja volt, azt állította, hogy több katonai rendőr is tüzet nyitott a foglyokra, és G., rájuk irányítva fegyverét, azt kiáltotta: átkozott cigányok.

A katonai vizsgálat szerint G. a hatályos jogszabályoknak megfelelően járt el, megpróbálta megkímélni a szökevények életét. A rendőr életfontosságú szervre nem adott le célzott lövést. A jelentéshez mellékelt helyszínrajz minden részletet tartalmazott a környék tereptárgyairól és az ott elhelyezkedő személyekről. E jelentés alapján a katonai ügyész elfogadta a vádlott magyarázatát, és az eljárást megszüntette. A kérelmezők fellebbezést nyújtottak be a katonai ügyészségre, amelyet elutasítottak.

*A határozat.*² A kérelmezők panaszukban az egyezmény 2. cikkének sérelmét állították. A határozat megállapította, hogy a törvényes cél, amelynek érdekében a jogszerű letartóztatást kívánták alkalmazni a sorkatonákkal szemben, az érintettek lelövésére nem adott jogalapot. A sorkatonákra engedély nélküli eltávozás miatt csak rövid időtartamú szabadságelvonás-büntetést szabtak ki, erőszakos bűncselekmények miatt nem indítottak velük szemben eljárást. A katonai

rendőrségnek figyelembe kellett volna vennie, hogy az áldozatok fegyvertelenek voltak, és semmilyen jel nem mutatott részükről ellenséges magatartásra. Emiatt a fegyverek alkalmazása teljes mértékben szükségtelen volt. A bíróság mindezt annak ellenére állapította meg, hogy a bolgár jogszabályok lehetőséget adnak a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőinek letartóztatása során is a fegyverhasználatra. A bíróság értékelése szerint a hatóságok nem dolgoztak ki megfelelő tervet a letartóztatásra és a művelet ellenőrzésére, az általuk alkalmazott erőszak pedig indokolatlanul nagy volt. A bíróság ugyancsak egyezményesértőnek értékelte, hogy a hatóságok nem folytattak le hatékony vizsgálatot az ügy felderítése során. A helyszíni bizonyítékok összegyűjtésekor és őrzésekor nem a megfelelő magatartást tanúsították, és általában több eljárási hibát követtek el, amelyek kétségessé tették a vizsgálatot lefolytatók semlegességét és pártatlanságát.

A bíróság vizsgálta az egyezmény 14. cikkével (a hátrányos megkülönböztetés tilalma) kapcsolatos panaszokat is. A halálos lövések leadásának jogszerűségét vizsgálva a hatóságoknak kötelessége lett volna minden körülményt felderíteni bármely fajgyűlölő motívum megismerése érdekében, és egyértelműen tisztázni annak a gyilkosságban játszott szerepét. Annak ellenére, hogy a letartóztatás során az egyik katonai rendőr rasszista szavakat használt, a hatóságok nem indítottak átfogó vizsgálatot a kérdés felderítésére. A bíróság ezért megállapította, hogy az egyezménynek a hátrányos megkülönböztetés tilalmát megfogalmazó 14. cikkét eljárási szempontból megsértették. A bíróság a bizonyítási teher megfordításával a kormányzat feladatává tette annak igazolását, hogy a 14. cikk tartalmi megsértésére nem került sor. Miután a hatóságok nem tudták kielégítő módon bizonyítani, hogy az állami tisztviselők eljárása során nem volt kimutatható diszkriminációs attitűd, a bíróság az egyezmény 14. cikkének sérelmét állapította meg.

AZ EGYEZMÉNY 6. CIKKE A TISZTESSÉGES TÁRGYALÁSHOZ VALÓ JOG

*Prodan kontra Moldova*³

Az ügy körülményei. A kérelmező szüleinek házáat a szovjet hatóságok 1946-ban államosították. Prodan asszony ezért a kilencvenes években a ház tulajdonának vissza-

szerzése érdekében eljárást indított. Keresetében egy 1992-es törvényre hivatkozott, amely az elkobzott és államosított vagyonról rendelkezett. A kerületi bíróság 1997 márciusában a ház tulajdonjogát a kérelmezőnek ítélte. Miután az épület hat lakásból állt, a bíróság az ott lakó bérlők kilakoltatásáról határozott, amelyet a helyi önkormányzatnak kellett volna végrehajtania. A döntés 1998 augusztusában vált végrehajthatóvá, amikor az elsőfokú bíróság döntése ellen benyújtott jogorvoslati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság elutasította. A helyi önkormányzat mégis arról értesítette a kérelmezőt, hogy az ítélet nem hajtható végre, mert a helyi szerveknek nincs megfelelő pénzügyi forrásuk a kiköltöztetendő bérlők lakáshelyzetének megoldására. Ekkor a kérelmező kártérítési pert indított a végrehajtás késedelmére hivatkozva, amelyet elutasítottak. A kérelmező új kereseti kérelmében a ház tulajdonjogának visszaszerzése helyett kártérítés megállapítását kérte. 2000 októberében a kerületi bíróság döntést hozott, amelyben kötelezte a helyi önkormányzatot a lakások értékének a kérelmező részére történő kifizetésére. Ez a határozat 2001 januárjában vált végrehajthatóvá. Az önkormányzat 2002 novemberében kifizette a határozatban kikötött összeget, azonban a kérelmező nem tudta visszaszerezni jogos tulajdonát.

*A határozat.*⁴ Az ítélet a 6. cikk megsértésével kapcsolatos kérelmezői beadvány értékelésével kezdődik. Megállapítja, hogy az állami szervek nem hivatkozhatnak költségvetési hiányra vagy anyagi problémákra egy döntés végrehajtásának elmaradása miatt. Egy ítélet hatályosulását több tényező befolyásolhatja, de a bíróság szerint a határozattal érintett jogok tartalmát a végrehajtás elmaradása vagy annak nem megfelelő volta nem „ronthatja le”. A bírói ítéletek végrehajtása során az ügyben eljáró hatóságok súlyos hibákat követtek el. Nekik róható fel, hogy a kérelmező évekig nem volt képes érvényt szerezni jogainak. Erre figyelemmel egyértelműen megállapítható volt az egyezmény 6. cikkének megsértése, amely az eljárások ésszerű időn belül történő befejezését követeli meg.

A bíróság foglalkozott az első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkét érintő kifogással is (tulajdonhoz való jog). A bírói ítéletek végrehajtásának elmaradása ugyanis a kérelmezőnek nemcsak a tisztességes tárgyaláshoz való jogát, hanem a tulajdonjogát is sértette. Az ítéletek végre nem hajtása azt jelentette, hogy a kérelmező a megítélt összeget ésszerű időn belül nem kaphatta meg és az őt megillető lakrészt nem foglalhatta el. A hatóságok semmilyen, jogilag elfogadható magyarázatot nem adtak e tulajdonjogi „korlátozásra”. A bíróság ismételten utalt rá, hogy a rendelkezésre álló források hiánya és az alternatív elhelyezési lehetőségek önmagukban nem igazolják a késedelmet. Mindezekre figyelemmel a bíróság az első

kiegészítő jegyzőkönyv tulajdonjogot védő rendelkezésének sérelmét is megállapította.

Kommentár. A döntés azért figyelemre méltó, mert az úgynevezett új demokráciákat érintő kulcskérdést tárgyal: a költségvetési vonatkozásokat. Amikor a határozat arra utal, hogy az állam szervei nem hivatkozhatnak pénzügyi okokra egy döntés végrehajtásának lassúsága kapcsán, egyértelművé teszi, hogy a jogszerűség és a jogbiztonság olyan kategóriák, amelyek nem szenvedhetnek sérelmet, még egy oly sanyarú gazdasági helyzetben lévő országban sem, mint Moldova. Az ítélet intő példaként kell hogy szolgáljon a régió más országai számára is.

*Somogyi kontra Olaszország*⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező magyar állampolgár, aki ellen kábítószer-kereskedelem vádjával eljárást indítottak Olaszországban. Az érintett az eljárás idején Magyarországon tartózkodott, ezért az előzetes meghallgatásáról magyar nyelvű ajánlott levélben értesítettek, amelyet egy olyan személynek postáztak, akinek az utóneve, valamint születési helye és ideje a kérelmező állítása szerint nem egyezett meg az övével. Miután a kérelmező nem jelent meg az előzetes meghallgatáson, jogellenes távollétét állapította meg a bíróság.

1999 júniusában a vádlottat, távollétében, börtönbüntetésre ítélték, Ausztriában – nemzetközi elfogatóparancs alapján – letartóztatták. Bécsi információk alapján az olasz hatóságok megállapították, hogy az ítéletben megjelölt személyről van szó. Ekkor a határozatban kijavították az utónevét, születési helyét és idejét. A kérelmezőt ezután Ausztria kiadta Olaszországnak. Somogyi úr fellebbezést nyújtott be az ítélet ellen, mondván, nem volt tudatában az ellene folyó eljárásnak. Az elítélt szerint téves volt az a cím, amelyre a kérdéses ajánlott levelet küldték, és a térítvényen szereplő aláírást sem ismerte el sajátjának. Erre figyelemmel írásszakértő kirendelését indítványozta, valamint kérelmezte az eljárás újraindítását. Beadványait azonban elutasították, mert a fellebbezési bíróság megállapítása szerint nem volt semmilyen bizonyíték, amely arra utalt volna, hogy az értesítést egy olyan személy kapta meg, akinek a neve és a lakcíme nem azonos a kérelmezőével, csak hasonló azokhoz.

*A határozat.*⁶ A bíróság döntése szerint nem volt pontosan megállapítható, hogy a kérelmező kapta-e meg az előzetes meghallgatásról értesítő ajánlott levelet. Somogyi úr több alkalommal vitatta a térítvényen szereplő, neki tulajdonított aláírás valódiságát, amely tulajdonképpen az egyedüli bizonyíték volt arra, hogy a vádlott információt kapott az eljárás megindításáról. A kérelmező állításának megalapozatlanságát nem lehetett kétséget kizáróan bizonyítani. Ennek ellenére az olasz bíróság

ságok elutasították a panaszos minden jogorvoslati, valamint az eljárás újraindítására és a fellebbezési határidő módosítására vonatkozó kérelmét. Az olasz bíróság a határozat szerint nem tudta kétséget kizáróan megállapítani, hogy az az aláírás, amely a térítvényen szerepelt, a kérelmezőé, annak ellenére, hogy Somogyi úr többször kérte ennek az ügy elbírálása szempontjából rendkívül jelentős körülménynek a tisztázását.

Az egyezmény 6. cikkében szereplő tisztességes tárgyaláshoz való jog magában foglalja minden nemzeti hatóság kötelezettségét, hogy tegye lehetővé a vádlottnak az ellene folyó eljárásban való részvételt, és ha ezzel kapcsolatban bármilyen kétség merül fel, azt azonnal bírálja el. A bíróság megállapította, hogy az olasz hatóságok nem tettek meg mindent annak érdekében, hogy kétséget kizáróan megállapítsák: az eljárás valóban a vád alá vont személlyel szemben folyik, és az erre vonatkozó felülvizsgálati kötelezettségeknek sem tettek eleget. Megállapította továbbá, hogy az az eljárás, amelyet az olasz hatóságok lefolytattak, nem felel meg az egyezmény 6. cikkében foglalt követelményeknek.

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE A MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG

*Connors kontra Egyesült Királyság*⁷

Az ügy körülményei. A roma kisebbséghez tartozó kérelmező és családja 1998-ban engedélyt kapott egy brit helyi hatóságtól, hogy annak földterületén lakókocsijával jogszerűen tartózkodhasson. Egy bérházban töltött év kivételével a kérelmező tizenhárom évig folyamatosan ezen a helyen élt családjával. A számukra megadott lakhatási engedélyben szereplő egyik feltétel az volt, hogy nem okozhatnak kárt a kérdéses területen, és sem ők, sem vendégeik vagy családtagjaik nem zavarhatják magatartásukkal környezetüket. Nem sokkal később a kérelmező felnőtt lánya is engedélyt kapott a szomszédos területen való letelepedésre. A helyi hatóságok azonban ezt követően több panaszt kaptak, melyekben a panaszosok a kérelmező gyermekeinek és vendégeinek nem megfelelő magaviseletét kifogásolták. Ezt követően a hatóságok figyelmeztették a kérelmezőt, hogy az ilyen jellegű incidensek kockáztatják területfoglalási engedélyét. 2000 januárjában a helyi hatóság a rendelkezésükre álló terület kiürítésére kötelezte a kérelmezőt és családját. Pontos magyarázattal nem szolgált a határozat. 2000 márciusában a helyi hatóságok két eljárást is indítottak egy olyan jogszabály alapján, amely négyhetes határidővel lehetővé teszi a romák lakóhelyéül szolgáló lakókocsi-területek kiürítését. A kérelmező bírói felülvizsgálatot kérő beadványát visszautasította a fellebbezési bíróság. 2000

júniusában a helyi bíróság határozatában a terület azonnali elhagyására szólította fel a kérelmezőt. Minthogy az érintett roma család nem hagyta el a kért határidőig a területet, a helyi szervek 2000 augusztusában elrendelték annak hatósági erővel történő kiürítését. A kérelmezőt és fiát letartóztatták, mert ellenszegültek az intézkedésnek. A család ekkor elfoglalta a szomszédos földterületet, ahol egyébként szintén roma táborozók tartózkodtak. A helyi hatóság új kilakoltatási eljárást kezdeményezett, immár a szomszédos család, illetve a kérelmező családja mint ismeretlen személyek ellen is. Connors úr azt állította, hogy őt és családját folyamatosan helyváltoztatásra kötelezték, külön kellett hogy éljen feleségétől és fiától. A nagyobbik fiú, aki vele maradt, nem tudott hosszabb ideig egy iskolába járni, és a kérelmező egészségügyi problémái is súlyosbodtak.

*A határozat.*⁸ A felek egyetértettek abban, hogy a kérelmező és családja kilakoltatása a lakókocsi-területről az egyezmény 8. cikkében szereplő magánélethez való joguk sérelmét jelentette. Ez az intézkedés jogszabályon alapult, és törvényes cél érdekében hozták: a területen tartózkodó más személyek jogainak és érdekeinek védelmében. A helyi hatóságok a belső jogi szabályok szerint jártak el, amely a kérelmezőnek huszonnyolc napos határidőt adott a terület elhagyására, anélkül, hogy az engedélyben foglalt megsértését kellett volna bizonyítania. Az ügy központi kérdése ezért az volt, hogy a brit jogi környezet biztosítja-e a kérelmezőnek a megfelelő eljárásjogi védelmet.

A bíróság figyelembe vette, hogy a kérelmező jogai a közérdekkel kerültek szembe, és ilyen esetben az állam mozgásteret szűknek mondható. A brit kormány arra az álláspontra helyezkedett, hogy a helyi hatóság a roma lakókocsi-terület kiürítését a használatnak másokat zavaró jellegére tekintettel rendelte el. Valójában a kérelmező és családja állítólagosan antiszociálisnak minősített magatartása önmagában nem adott alapot a kilakoltatásra. A bíróság szerint olyan körülmények nem voltak az ügyben, amelyek az ilyen intézkedést megalapozták volna. A helyi hatóságok a brit szabályok szerint nem voltak kötelesek tartalmilag megindokolni a kilakoltatási határozatot. Erre figyelemmel annak bírói felülvizsgálata sem biztosított lehetőséget a vitatott kérdések megvizsgálására. Az olyan formában történő kilakoltatás, amely az annak alapjául szolgáló okok felülvizsgálatára nem ad lehetőséget, nem minősíthető egyezménykonformnak, független bíróságnak kellett volna a határozat alapjául szolgáló körülményeket felülvizsgálnia. A bíróság tehát rögzítette, hogy a kérelmező kilakoltatása a szükséges eljárási garanciák nélkül történt, és hogy semmilyen társadalmi érdek vagy arányosnak minősíthető törvényes cél nem indokolta a határozatot. Erre figyelemmel a 8. cikk megsértését állapította meg.

Az ügy körülményei. A kérelmezőt, aki börtönbüntetését töltötte, azzal gyanúsították, hogy hamis információt adott a rendőrségnek egy fogolyszökési kísérletről. Erre figyelemmel telefonbeszélgetéseit lehallgatták és rögzítették. Ezt követően a kérelmezőt azzal vádolták, hogy a börtönből korábbi élettársának felrobbantására szervezett akciót. Lehallgatott telefonbeszélgetéseit rögzítve lehetőség nyílt a büntetőeljárás megindítására. A kérelmezőt a fellebbviteli bíróság súlyos testi sértés, valamint emberölés kísérlete bűncselekményben való bűnrészességgel vádolta. Ennek alapját a kérelmezőnek a börtönhatóságok által rögzített telefonbeszélgetései szolgáltatták, amelyek utaltak a bombatámadásra. Különösen az, amelyben testvérét arra figyelmeztette, hogy kerülje el élettársának autóját. A fellebbviteli bíróság visszautasította a kérelmező azon érvelését, hogy a felvett bizonyítékokat a hatóságok jogellenesen szerezték be. A bíróság rámutatott, hogy a telefonbeszélgetéseket jogszerű céllal rögzítették, annak ellenére, hogy a büntetés-végrehajtási intézet belső szabályzata a felvett beszélgetések azonnali törlését rendeli el. A kérelmező vonatkozásában ez nem történt meg, mivel a hangszalag egy folyamatban lévő szökési tervvel kapcsolatos információt tartalmazott. A Legfelsőbb Bíróság elutasította a kérelmező fellebbezését azzal, hogy a törlési kötelezettség olyan módon is értelmezhető, hogy az anyagokat mindaddig meg kell őrizni, amíg az azok felvételére okot adó veszélyhelyzet meg nem szűnik.

*A határozat.*¹⁰ A kérelmező az egyezmény 8. cikkének megsértését állította. A bíróság szerint kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy a lehallgatás és a 8. cikkben szereplő magánélethez való jog között kapcsolat áll fenn, és a beszélgetés rögzítése e jog korlátozását jelenti. Megállapította, hogy a lehallgatott anyagok rögzítése és visszatartása jogi normákon alapult: egyrészt egy igazságügyminiszter-helyettes által kiadott 1980-as körlevélen és a büntetés-végrehajtási szervezet belső szabályzatán. A bíróság rögzítette, hogy azon előírásoknak, amelyek a kérdésben irányadók, hozzáférhetőeknek és előre láthatóknak kell lenniük. A vizsgált szabályok azonban sem egyértelműségüket, sem megfogalmazásukat tekintve nem minősíthetők megfelelőnek. Különösen abban a vonatkozásban nem, hogy a büntetés-végrehajtási intézményben büntetésüket töltők beszélgetéseit milyen esetekben lehet a hatóságoknak figyelemmel kísérniük, rögzíteniük, és ezeket az anyagokat visszatartani. Annak ellenére, hogy a bíróság ésszerűnek találta az elítéltek magánélethez való jogának korlátozását, különös tekintettel a telefonbeszélgetéseikre, azt is rögzítette, hogy a holland szabályok nem nyújtanak megfelelő védelmet a

hatósági beavatkozással szemben. Miután a bíróság szerint nem volt kellően körültekintően megfogalmazott a törvényi előírás, megállapította, hogy a kérelmezőnek az egyezménnyel védett jogai sérültek.

Kommentár. Az eset a tagállamok szabályozásának a jogszabályok színvonalával kapcsolatos anomáliáira irányítja rá a figyelmet. Az egyezmény az egyes jogok korlátozását csak törvényi szabályozás esetén teszi lehetővé. Nem elegendő azonban a jogszabály megléte, annak megfogalmazása is olyan kell legyen, hogy az érintettek képesek legyenek előre tervezni magatartásukat. Csak egy megfelelően kodifikált és mindenki számára megismerhető norma állja ki az egyezmény próbáját.

AZ EGYEZMÉNY 9. CIKKE A VALLÁSSZABADSÁG JOGA

*Leyla Sahin kontra Törökország*¹¹

Az ügy körülményei. 1998. február 23-án az isztambuli egyetem rektorhelyettese körlevelet bocsátott ki, amely előírta, hogy az iszlám fejkendőt viselő diákok nem léphetnek be az előadásokra, szemináriumokra és gyakorlatokra. A kérelmező hallgató több ízben iszlám fejkendőt viselt az egyetem orvosi karán. 1998. március 12-én megakadályozták belépését egy írásbeli dolgozatra, hivatkozva a kérdéses körlevélre. Ugyanezen év március 20-án nem ülhetett be egy szemináriumra, 1998. április 16-án pedig egy előadáson nem jelenhetett meg. 1998. június 10-én egy írásbeli vizsgára szeretett volna bemenni fejkendőben, de a fenti okokból megtagadták tőle ezt a lehetőséget. A kérelmező a körlevél hatályon kívül helyezését kérelmezte, de beadványát a közigazgatási bíróságok elutasították, mondván, a vonatkozó törvények összhangban állnak az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság határozataival, és az egyetem rektorhelyettesének joga van a hallgatók öltözetének szabályozására, a rend fenntartása érdekében. Az előbb említett bíróságok esetjoga és a vonatkozó szabályok alapján tehát az intézkedések nem voltak jogellenesnek minősíthetők.

*A határozat.*¹² A kérelmező az egyezmény 9. cikkének megsértését kifogásolta. A bíróság szerint az 1998. február 23-án kibocsátott körlevél, amely az iszlám fejkendő viselésének módjára vonatkozott, a kérelmező vallásszabadsághoz fűződő jogának korlátozását eredményezte. A körlevél azonban megfelelő „felhatalmazás” alapján született, ugyanis a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság már évekkorábban döntést hozott arról, hogy a fejkendő használata nincs összhangban a Török Köztársaság alkotmányos alapelveivel. A Bíróság arra is utalt, hogy akkor, amikor a kérelmező az egyetemre beiratkozott, tisztában volt e sza-

bályok létezésével, és tudta, hogy diákként milyen kötelezettségeknek veti alá magát. Ezen kívül a bíróság megállapította, hogy a török jog felhatalmazást adott az ilyen tartalmú korlátozás bevezetésére, a jogszabály mindenki számára hozzáférhető és előrelátható volt. A kérelmező tehát 1998. február 23-át követően tudhatta, hogy ha hagyományos öltözetben jelenik meg, az előadásokra való bejutását meg fogják akadályozni.

A kérdéses ügyben a vallásszabadság joga és mások jogai, valamint a közérdek védelme került ellentétbe. A kérdés az volt, hogy a vallásszabadság jogát jogszerűen korlátozták-e az utóbbi jogok és érdekek figyelembevételével. Amint a török Alkotmánybíróság rámutatott, a szekularizáció elve alapozta meg a tilalmat. A bíróság megállapította, hogy az ilyen tartalmú előírás megerősíti az egyezményben foglaltakat és azok szellemiségét, valamint hogy a semlegességet biztosító jogelv érvényesítése a demokratikus rendszer szükséges védelmét jelenti Törökországban. A török társadalomról elmondható, hogy a pluralizmusnak kiemelt jelentőséget tulajdonít. Mások jogainak tiszteletben tartása, a férfiak és nők egyenjogúsága az elméletben és a gyakorlatban is meg kell hogy valósuljon, és ezt a jogelvet követték a hatóságok, amikor ilyen tartalmú előírásokat fogalmaztak meg a vallásos jelképek használatával kapcsolatban. A korlátozás azonban nem volt abszolút. A török egyetemek területén a gyakorló mohamedán hívek szabadon viselhették a jelképeket az egyház előírásainak megfelelően. Ez természetesen nem jelentette azt, hogy az egyetem minden helyiségében lehetőség nyílt erre. Az isztambuli egyetem is elfogadta mindenfajta öltözködés és szimbólum használatát. Általában nem akadályozta a diákokat abban, hogy hordják az iszlám fejkendőt az egyetemre való belépéskor és a területén történő közlekedéskor. Az egyetemi szervek arra is törekedtek, hogy folyamatos párbeszédet alakítsanak ki az iszlám szervezetekkel az oktatási intézményekben való fejkendőviselés gyakorlatát illetően.

A bíróság megállapította, hogy ilyen esetekben az államnak széles mérlegelési joga van, és hogy az isztambuli egyetem előírásai és intézkedései arányosnak és szükségesnek minősíthetők egy demokratikus társadalomban. Erre figyelemmel a kérelmező beadványát elutasította.

Kommentár. Az ítéletnek különös aktualitást ad az a sokat vitatott francia „fejkendőtvény”, amely az oktatási intézményekből száműzni rendeli a vallási jelképeket. Ha jobban megvizsgáljuk a két ország szabályozását, a sok párhuzam mellett egy nagyon fontos különbséget figyelhetünk meg. A török szervek nem általános jelleggel tiltották meg a hallgatók számára a fejkendő viselését az egyetemen, csak meghatározott alkalmakkor (például órákra történő

belépés). Az persze külön érdekesség, hogy pont egy többségében mohamedánok lakta országban hoztak ilyen intézkedéseket. Mindezek ellenére a francia illetékesek még nem nyugodhatnak meg teljesen: egy gall földről érkező beadvány nem biztos, hogy ugyanilyen döntésre „inspirálná” a bíróságot.

Itt jegyzem meg, hogy a tárgykörben egy másik beadvány is érkezett Törökország ellen a strasbourgi bírósághoz. A kérelmező, Zejneb Tekim kifogásolta, hogy az ápolónőképző iskolákban tilos a fejkendő viselése, kérelmét azonban a Leyla Sahin-ügyben született döntés napján visszavonta.

AZ EGYEZMÉNY 10. CIKKE A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

*Chauvy és társai kontra Franciaország*¹³

Az ügy körülményei. Az első számú kérelmező, Chauvy úr volt a szerzője az *Aubrac – Lyon 1943* című könyvnek, amelyet Albin Michel, a harmadik kérelmező adott ki 1997-ben. A kiadó elnöke volt a második kérelmező. A könyv történelmi eseményeket dolgozott fel a második világháború francia ellenállási mozgalmával kapcsolatban. A mű nagy terjedelmet szentelt a történelem egy olyan fehér foltjának, mint a Caluire-i találkozó, mely a francia ellenállás fontos mozzanata volt. 1943. június 21-én Klaus Barbie, a helyi Gestapo vezetője letartóztatta az ellenállás legfontosabb irányítóját Lyon külvárosában, Caluire-ben, amikor azok titkos összejövetelen találkoztak. A letartóztatottak között volt Raymond Aubrac, az ellenállás egyik tagja, akinek 1943 őszén sikerült megszöknie a fogságból. A könyv szerzője megkísérelte az igazság kiderítését a második világháború e fontos eseményével kapcsolatban, Aubrac úr és felesége szerepét vizsgálva. A könyv egyik melléklete Klaus Barbie visszaemlékezéseit tartalmazza, az úgynevezett Barbie-testamentumot, és a szerző e dokumentumot összevetette az Aubrac házaspár által elmondottakkal. A könyv konklúziója szerint Aubracék az ellenállás áruői voltak, és Raymond Aubrac megszökése sem a véletlen műve volt. Az Aubrac család ezért rágalmozási pert indított a kérelmezők ellen, mondván, az ellenállási mozgalomban játszott szerepüket kérdőjelezték meg. A francia bíróság kártérítést ítélt meg Aubrac úrnak és feleségének, de elutasította azt a kérésüket, hogy zúzzák be a könyvet. Elrendelte viszont a bírói határozatnak a könyv példányaiban való elhelyezését. A fellebbviteli bíróság a döntést hatályában fenntartotta, és azzal érvelt, hogy a könyv egésze olyan benyomást igyekszik kelteni, hogy Aubracék áruői magatartást tanúsítottak a második világháború során, folya-

matosan megkérdőjelezte az ellenállásban betöltött szerepük jelentőségét, utalva arra, hogy az Aubracék által elmondottak valótlan tényeken alapulnak.

A *határozat*.¹⁴ A kérelmezők az egyezmény 10. cikkének sérelmét fogalmazták meg beadványukban, utalva arra, hogy a bírói döntések a véleménynyilvánítási szabadsághoz való jogukat korlátozták. A tárgykörre két fontos jogszabály vonatkozik a francia jogrendszerben, egy 1881-ből, egy pedig 1951-ből. Ezekre a jogi normákra hivatkozik a francia fellebbviteli bíróság is határozatában. A bíróság szerint a kérelmezőknek mint könyvkiadással foglalkozó személyeknek tisztában kellett lenniük a reájuk irányadó jogi szabályokkal, és azzal, hogy ha olyan megállapításokat fogalmaznak meg, amelyek a könyvben szereplő néhány személy becsületének csorbítására alkalmasak, a rágalmozás vétségét követik el. A könyv kiadásának következményei tehát már megjelenését megelőzően előreláthatók voltak. A kérelmezőkkel szemben megfogalmazott intézkedések is törvényes célt szolgáltak, amikor az Aubrac család becsületének védelmét célozták. A bíróság ugyanakkor azt is megállapította, hogy a történelmi igazság felderítése a szólásszabadság részét képezi, és a kérdéses ügyben olyan történelmi események vizsgálatáról volt szó, amelyek folyamatos vita tárgyai a történészek körében, és a közvélemény is különös figyelemmel kíséri azokat. A véleménynyilvánítás szabadsága korlátozásának arányosságát vizsgálva a bíróság megállapította, hogy a francia hatóságok rendkívül körültekintő és pontos vizsgálatot folytattak le a mű tartalmát illetően, megállapításaik megfelelő bizonyítékokon nyugodtak. Kielégítő volt a nemzeti hatóságoknak az ügyben tanúsított magatartása, valamint a bíróság azon megállapítása is, hogy a kérelmezők által kiadott könyv tartalma nincs összhangban az addigi történelmi vizsgálatok legfontosabb megállapításaival, és több helyen súlyos inszINUÁCIÓT tartalmaz. A francia bíróság által kiszabott büntetéssel kapcsolatban megállapította, hogy miután a könyv elkobzására vagy a publikáció betiltására nem került sor, nem valósult meg a véleménynyilvánítás szabadságának aránytalan korlátozása. Önmagában az, hogy a bírói döntés kivonatát mellékelik a könyv egyes példányaihoz, nem jelentette az egyezmény 10. cikkének aránytalan sérelmét. A francia bíróságok által hozott döntések tehát figyelemmel voltak a véleménynyilvánítás szabadságának jogára, és nem korlátozták azt indokolatlanul.

*Sabou és Pircalab kontra Románia*¹⁵

Az ügy körülményei. A kérelmezők, Dan Corneliu Sabou és Calin Dan Pircalab román állampolgárok, a nagybányai (Baia Mare) helyi újság, a Ziua de Nord-Vest újságírói. 1997 áprilisában a lap egy cikksorozatot jelentetett meg a két újságíróról a kerületi bíróság elnöke

édesanyjának állítólag jogellenes földszerzésével kapcsolatban. Az első cikk a földszerzést bírálta, azt állítva, hogy azt az ulmeni helyi önkormányzat területén élő gazdák költségén hajtották végre. Az ezt követő cikkek vádakot fogalmaztak meg azzal kapcsolatban, hogy az ügyben eljáró bírót megfenyegették, és hogy hamisított dokumentumok alapján fosztottak meg tulajdonától egy szomszédot. Miután a kerületi bíróság elnöke rágalmozás bűncselekménye miatt magánvádas eljárást kezdeményezett, a nasaudi helyi bíróság 1997. december 15-én meghozott döntésében Sabou urat tíz hónap börtönbüntetésre, foglalkozástól való eltiltásra, valamint szülői felügyeleti és választójogának a büntetés időtartamára szóló felfüggesztésére ítélte. Pircalab úrnak ötvenezer román lej kellett kártérítésként fizetnie, ezt a döntést azonban felfüggesztették. Továbbá a kérelmezőknek és az újságnak együtt harmincmillió román lej bírságot kellett megfizetniük. A kérelmezők a döntés hatályon kívül helyezését kérték a besztercei (Bistrita) körzeti bíróságon. A bíróság a fellebbezést elutasította, és arra hivatkozott, hogy a cikkek tartalma nem felel meg a valóságnak, az újságírók nem jóhiszeműen, a morális értékek védelmében jártak el, céljuk csupán a megtámadott bíró jó hírnevének csorbítása volt. 1998. augusztus 20-án Sabou urat bebörtönözték, majd miután négy nappal később élettársa egy gyermeknek adott életet, szabadon engedték, és 1999. január 19-én elnöki kegyelemben részesítették. 2002 májusában az újság kifizette a pénzbírságot, és Pircalab úr fizetéséből is levonták a megítélt összeget.

A *határozat*.¹⁶ A kérelmezők panaszukban az egyezmény 10. cikkének sérelmét állították. A bíróság elsőként rögzítette, hogy a kérdéses cikkek közérdeklődésre számot tartó eseményekről számoltak be. A román társadalom különösen nagy figyelmet fordított a földvisztaadásokkal, kárpótlásokkal kapcsolatos ügyekre. A kérelmezők azon állítását, hogy a bíró jogellenes cselekményeket követett el, súlyos vádnak minősítette a bíróság is, de olyanak, amelyek ténybeli alapja volt. Semmi nem bizonyította, hogy az általuk leírtak teljesen tévesek, és hogy csupán a bíró személye elleni lejárató hadjárat részét képezik. Az újságírók által megkérdőjelezett magatartás értékelése elsősorban az érintett bíró tisztségével függött össze, magánéleti vonatkozásai nem voltak jelentősek. A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmezők által benyújtott bizonyítékokat a román igazságszolgáltatás nem vizsgálta meg kellő körültekintéssel. A kérelmezők megkíséreltek kapcsolatba lépni a bíróval és megkérdőjelezték a prefektust is. A prefektus véleményét ismertették, ami szintén azt mutatja, nem férhetett kétség jóhiszeműségükhöz. A Sabou úrral szemben kiszabott börtönbüntetést és Pircalab úr pénzbüntetését ezért a bíróság aránytalanul súlyos-

nak minősítette, és az egyezmény 10. cikkének megsértését állapította meg.

A bíróság foglalkozott az ügynek a 8. cikkel kapcsolatos vonatkozásaival is (szülői felügyeleti jog felfüggesztése). Rámutatott, hogy a gyermek érdeke minden más kérdéshez képest elsőbbséget élvez, és csak különösen súlyos magatartás indokolhatja, hogy egy személyt szülői felügyeleti jogaitól megfoszsanak. Az a büntetés, amelyet Sabou úrra kiszabtak, semmilyen kapcsolatban nem állt szülői minőségével, ő ugyanis egyáltalán nem tanúsított olyan magatartást, amely ilyen szankció alapjául szolgálhatott volna. A kérelmező nem mulasztotta el a megfelelő gondosságot, gyermekével jól bánt. A román jog szerint viszont a szülői jogok felfüggesztését mellékbüntetésként szabják ki, amelyet automatikusan állapítanak meg a börtönbüntetésre ítélt személyekkel szemben, anélkül, hogy a bíróságok a kérdést felülvizsgálat keretében elbírálhassák. Az intézkedés független az elkövetett cselekménytől, annak súlyától, valamint a gyermek érdekétől. Erre figyelemmel a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a szülői felügyelet felfüggesztése inkább erkölcsi elítélésként felfogható szankció, és nem a gyermek érdekében született helyes intézkedés. Erre figyelemmel megállapította az egyezmény 8. cikkének sérelmét.

Végül a strasbourgi bíróság foglalkozott a 13. cikkben biztosított hatékony jogorvoslat kérdéskörével is. Megállapította, hogy a román jogban a szülői felügyeleti jogok megváltoztatása törvényen alapuló intézkedés, amelyet automatikus mellékbüntetésként szabnak ki a börtönbüntetésre ítélttel szemben. A román állam beadványában utalt arra, hogy a kérelmezők az Alkotmánybírósághoz fordulhattak volna, kifogásolva a kérdéses jogszabály alkotmányos voltát. A bíróság ugyanakkor megállapította, hogy ilyen tartalmú beadványt korábban már vizsgált a román Alkotmánybíróság, és a kérdéses jogi normát alkotmányosnak minősítette. Ilyen körülmények között nem volt olyan jogorvoslati lehetőségük a kérelmezőknek, amellyel élve megfelelő jogorvoslatot kaphattak volna az intézkedés alkotmányosságának kifogásolása tárgyában. Erre figyelemmel a bíróság a 13. cikk megsértését is megállapította.

*Müslüm Gündüz kontra Törökország*¹⁷

Az ügy körülményei. Müslüm Gündüz nyugdíjas török állampolgár, aki ellen büntetőeljárást kezdeményeztek azt követően, hogy az önmagát iszlám szektaként leíró, Tarikat Aczmeni nevű közösség vezetőjeként szerepelt a HBB televíziós csatorna egyik programjában. A négyórás műsor sugárzására 1995. június 12-én került sor. Az adást követően ellene indult eljárásban az állambiztonsági bíróság uszítás bűncselekményében bűnösnek találta, kifogásolva, hogy az embereket gyűlöletre és erőszakos cselekmények elkövetésére

uszította, vallási érvekre hivatkozva. Erre figyelemmel 1996. április 1-jén két év börtönbüntetésre és pénzbüntetés megfizetésére ítélték. A határozat utalt arra, hogy a kérelmező az egymástól független állami intézményeket istentagadónak nevezte, erőteljesen bírálva az állam demokratikus jogelveit, és nyíltan a saria, az iszlám jog bevezetésére tett javaslatot. A kérelmező azt panaszolta, hogy a vele szemben kiszabott büntetés az egyezmény 10. cikkében biztosított véleménynyilvánításhoz fűződő jogát korlátozta.

*A határozat.*¹⁸ A bíróság megállapította, hogy a kérelmező elítélése az egyezmény által biztosított véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását jelentette. A szankciót ugyanakkor a török büntető törvénykönyv szabályozta, a bűncselekmények megelőzése, valamint a közrend, a jó erkölcs védelmében. A török bíróság ítéletében utalt mások jogainak védelmére is.

A strasbourgi bíróság álláspontja szerint a televíziós adás egy olyan szektát mutatott be, amelynek követői a közvélemény érdeklődésére számot tartó személyek. Gündüz úr neves közszereplő volt, és azért hívták meg a műsorba, hogy számot adjon a vallási közösségről, annak nonkonformista elképzeléseiről. Mind az adás szerkesztői, mind a nézők tisztában voltak azzal, hogy egy olyan személy fogja kifejteni nézeteit, aki az iszlámmal ellentétesnek minősíti a demokratikus társadalom alapvető értékeit. A tárgykör széles körű vitára adott lehetőséget a török tömegtájékoztatási eszközökben, és jelentős közérdeklődésre tartott számot. A bíróság álláspontja szerint a kérelmező állításai valóban hajlíthatatlan demokráciaellenességre és a szekuláris intézményekkel kapcsolatos elégedetlenségre utaltak, azonban erőszakos cselekményekre vagy a fennálló társadalmi rend megdöntésére nem hívott fel, vallási türelmetlenségen alapuló gyűlöletbeszéd az általa elmondottakról nem volt megállapítható. Továbbá a bíróság leszögezte, hogy amikor a török szervek a szólásszabadság és mások jogainak védelme összeütközését észlelték, nem tulajdonítottak megfelelő jelentőséget annak, hogy a kérelmező egy élő vitaműsorban közérdeklődésre számot tartó problémáról fejtette ki nézeteit. Jelezte, hogy a vallási türelmetlenségre vagy gyűlöletre uszító vélemények nem élvezik az egyezmény 10. cikkének védelmét, azonban álláspontja szerint pusztán a saria védelme – anélkül, hogy az erőszakra való felhívással párosulna –, nem minősíthető a társadalomra veszélyes gyűlöletbeszédnek. Mindezek alapján a bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a török szervek által kiszabott jogkorlátozások nem minősíthetők szükségesnek. Erre figyelemmel a nemzeti hatóságok nem rendelkeztek eleendő jogalappal a kérelmező véleménynyilvánítási

szabadságának korlátozására, amelyre tekintettel megsértették az egyezmény 10. cikkét.

ELSŐ KIEGÉSZÍTŐ JEGYZŐKÖNYV 3. CIKK A SZABAD VÁLASZTÁSOKHOZ VALÓ JOG

*Melnyicsenko kontra Ukrajna*¹⁹

Az ügy körülményei. A kérelmező Nyikolaj Ivanovics Melnyicsenko ukrán állampolgár, aki jelenleg menekültként az Amerikai Egyesült Államokban él. Melnyicsenko úr munkája hazájában az ukrán elnök, Leonid Kucsma hivatalának őrzése volt. Munkája során állítólag magnófelvételeket készített az elnök személyes beszélgetéseiről az ukrán Pravda internetes újság főszerkesztője, Georgij Gongadze eltűnésével kapcsolatban. A főszerkesztő neves ellenzéki újságíró volt, aki Kucsma elnököt kritizáló nézeteiről volt ismert. 2000. november 26-án a kérelmező elhagyta Ukrajna területét, félve a politikai üldöztetéstől azt követően, hogy a felvételek nyilvánosságra kerültek. Ebben az időben egy úgynevezett belső útlevele volt, amelyet egy kijevi címre állítottak ki részére a propiska elnevezésű, a lakóhely nyilvántartását szolgáló hivatalos dokumentumban. A kérelmező menedékjogot kért az Egyesült Államokban, és 2001. április 21-én meg is kapta a menekültstátust. Ezt követően, 2002. január 12-én szocialista párti parlamenti képviselőjelöltként indult az ukrán választásokon. A jelöltség egyik feltétele volt öt év folyamatos ukrán tartózkodás. Melnyicsenko úr kérelmében a propiskában szereplő címet adta meg tartózkodási helyeként, azonban elutasították azzal, hogy hamis információkat bocsátott rendelkezésre, hiszen az elmúlt öt évben valójában nem Ukrajnában élt.

*A határozat.*²⁰ A kérelmező azt állította, hogy jogellenesen utasították vissza a választásokon való indulásra irányuló kérelmét, mert az ukrán választójog nem határozza meg pontosan, hogy mit ért „öt év Ukrajnában való tartózkodás” alatt, jogszerű vagy állandó tartózkodási helyet követel-e meg. Erre figyelemmel az egyezmény első kiegészítő jegyzőkönyvének 3. cikkével kapcsolatos panaszt nyújtott be.

A bíróság elsőként megállapította, hogy sem a hatályos ukrán szabályozás, sem a joggyakorlat nem tartalmaz közvetlen, egyértelmű előírásokat abban a tekintetben, hogy az Ukrajna területén való milyen jellegű tartózkodás szolgálhat a képviselőjelöltség alapjául. Az előírások nem fogalmazták meg a jogszerű és a szokásos tartózkodás helyének fogalmát. Az világos volt, hogy a kérelmező szokásos tartózkodási helye – legalábbis részben – Ukrajnán kívül volt a kérdéses időszakban, miután 2000. november 26-án elhagyta az országot. Történt

ez akarata ellenére, attól való jogos félelmében, hogy vád alá helyezik. Erre figyelemmel kapott ugyanis menekültjogot az Egyesült Államokban. Mindezek ellenére a nála lévő, propiska elnevezésű dokumentum az úgynevezett belső útlevelében, változatlan tartalommal rendelkezésre állt. A bíróság megállapította, hogy a jogszerű tartózkodási hely igazolására Ukrajnában csak ez a dokumentum szolgál, amely nem minden esetben tartalmazza az állampolgár szokásos tartózkodási helyének adatait. A bíróság továbbá azt is rögzítette, hogy a propiska egy alapvető jogintézménye az ukrán közigazgatási rendszernek, és széles körűen használják más hivatalos célból (például hadkötelesek sorozása). A bíróság megállapította, hogy a kérelmezőre vonatkozó egyedüli kötelezettség a fent említett dokumentumban szereplő információ biztosítása volt. Továbbá rögzítette, hogy indokolt volt a kérelmező Ukrajnából történő hirtelen eltávozása, és az, hogy ezt követően hosszabb ideig külföldön tartózkodott. A kérelmező joggal félhetett üldöztetéstől arra figyelemmel, hogy Georgij Gongadze eltűnésével és megölésével kapcsolatban gyanús események történtek, és az ő személyével összefüggésbe hozható lehallgatási botrány veszélyes helyzetet teremtett számára. Ennek volt köszönhető, hogy menekültstátust kapott az Egyesült Államokban.

A bíróság megállapította továbbá, hogy ha a kérelmező Ukrajnában tartózkodik, személyes biztonsága vagy testi épsége kerülhetett volna veszélybe. Ebben az esetben képtelen lett volna politikai jogai gyakorlására, ugyanakkor az ország elhagyásával e jogok gyakorlása ugyancsak lehetetlenné vált számára. Bár az érintett az elmúlt öt évben nem tartózkodott Ukrajnában, de megtarthatta érvényes, az ott-tartózkodásra feljogosító igazolványát. A bíróság végkövetkeztetése szerint a kérelmező választásokon való indulásának elutasítása azon az alapon, hogy valótlan információt adott meg tartózkodási helyével kapcsolatban, megsértette az egyezmény első kiegészítő jegyzőkönyvének 3. cikkét.

*Zdanoka kontra Lettország*²¹

Az ügy körülményei. A szovjet időszakban a kérelmező a Lett Kommunista Párt (LKP) tagja volt, amely a Szovjet Kommunista Párt helyi szervezeteként működött. 1990 májusát követően átmeneti időszak kezdődött a szuverenitás visszanyerése érdekében, amely 1991. augusztus 21-én fejeződött be, az ország teljes és végleges függetlenségének kimondásával. Az 1991 januárjában és augusztusában tartott választásokon az LKP részvételét alkotmányellenesnek nyilvánították, és 1991 szeptemberében feloszlatták a pártot. 1994-ben és 1995-ben a lett parlament két jogszabályt fogadott el a helyi és a parlamenti választásokról, amelyek kimondták, hogy

akik 1991. január 13-át követően részt vettek az LKP tevékenységében, nem lehetnek jelöltek a választásokon. 1997-ben a kérelmező mégis elindulhatott a helyi választásokon, és a rigai városi tanács tagjának választották. Zdanoka úrnak viszont 1998-ban le kellett mondania a parlamenti választásokon való indulási jogáról. 1990-ben legfőbb ügyészi indítványra a bíróság megállapította, hogy a kérelmező 1991. január 13-át követően részt vett az LKP tevékenységében. Ezért őt automatikusan megfosztották választójogától, és a rigai városi tanácsban betöltött helyét is elvesztette. Fellebbezését 2000 februárjában elutasították, és nevét törölték a 2002-es parlamenti választásokra leadott jelöltlistáról.

*A határozat.*²² A kérelmező az egyezmény első kiegészítő jegyzőkönyvének 3. cikkében foglaltak megsértését kifogásolta. A bíróság megállapította, hogy a korlátozó szabályozás törvényes célt szolgált, az állam függetlenségének védelmét, a demokratikus társadalom és a nemzetbiztonság érdekeit. A szabály azonban a kommunista párt tagjait a jövőre nézve – határidő nélkül – tiltotta el a választásokon való részvételtől. A bíróság megállapította, hogy a kérelmező nem követett el bűncselekményt politikai tevékenysége során, miután semmi nem tiltotta az LKP politikai tevékenységét 1991 augusztusa előtt. A kérelmező tehát nem egy jogellenes szervezet tagjaként végezte politikai munkáját. A bíróság megállapította, hogy a kormány által mondottakkal ellentétben a kérelmező személyes tevékenysége 1991-ben nem érte el a társadalomra való veszélyességnek azt a fokát, amely a máig érvényes szankciót megalapozná. Az őt választójogától megfosztó határozat elsősorban múltbeli tevékenységre koncentrált, és jelenlegi, a társadalomra nézve esetleg veszélyes magatartására nem tért ki. A bíróság vizsgálta a kérelmező utóbbi időben végzett tevékenységét, és megállapította, hogy az általa képviselt politikai gondolatok nem ellentétesek az egyezményrel védett jogokkal. A kérelmező nem folytatott a lett jog alapján tiltott tevékenységet, vád alá nem helyezték. A lett kormány sem utalt arra beadványában, hogy a kérelmező 1991 után bármely cselekedetével veszélyeztette volna az állam nemzetbiztonságát vagy annak demokratikus társadalmi berendezkedését. Erre figyelemmel a választójogától való nem meghatározott időre, hanem határozatlan időtartamra szóló megfosztása az egyezményben biztosított jogainak aránytalan korlátozását jelentette. Ez a megoldás a választójog tartalmának olyan, annak alapját érintő korlátozását jelentette, amely az egyezmény sérelmének volt minősíthető. Egy demokratikus társadalomban ugyanis ilyen tartalmú szabályok megalkotása nem indokolt.

A kérelmező szerint sérült az egyezmény 11. cikke is. A bíróság megállapította, hogy a választójog megvonása a kérelmező egyesülési jogának megsértését is

eredményezte. A jogkorlátozás törvényen alapult és jogszerű célt szolgált, a nemzetbiztonság védelmét. Az intézkedés arányosságát vizsgálva azonban a testület arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező pártját nem lehetett volna törvényen kívülinek minősíteni az 1991 januárja és augusztusa közötti időszakban, és hogy a kormány nem biztosított megfelelő információt arról, hogy a kérelmező az új Lett Köztársaság demokratikus rendjét veszélyeztette volna. A kérelmező egyesülési jogától történő megfosztása is múltbeli politikai tevékenységével és nem jelenbeli magatartásával volt összefüggésben. A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező személye és magatartása nem fenyegette az egyezményrel védett értékek megvalósulását. Miután a választójogtól való megfosztás immár tíz éve hatályban lévő szankció Zdanoka úrral szemben, ez a korlátozás aránytalanul minősíthető, és egy demokratikus társadalomban szükségtelen. Mindezekre figyelemmel arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező 11. cikkben foglalt jogait megsértették.

Kommentár. Amint a fenti ügy is mutatja, az egyezmény alkalmazása szempontjából jelentős szerepe van az időtényezőnek. Az 1990-es évek elején nem biztos, hogy ugyanezt a következtetést vonta volna le a bíróság. A döntés felhívja a figyelmet arra, hogy a jogkorlátozások megfogalmazásakor és elbírálásakor figyelemmel kell lenni az egyéni körülményekre is.

Tallódi Zoltán

JEGYZETEK

1. Appl. No. 43577/98.
2. Judgment of 26 February 2004.
3. Appl. No. 49806/99.
4. Judgment of 18 May 2004.
5. Appl. No. 67972/01.
6. Judgment of 18 May 2004.
7. Appl. No. 66746/01.
8. Judgment of 24 May 2004.
9. Appl. No. 50210/99.
10. Judgment of 27 February 2004.
11. Appl. No. 44774/98.
12. Judgment of 29 June 2004.
13. Appl. No. 64915/01.
14. Judgment of 29 June 2004.
15. Appl. No. 46572/99.
16. Judgment of 28 September 2004.
17. Appl. No. 35071/97.
18. Judgment of 4 December 2003.
19. Appl. No. 17707/02.
20. Judgment of 19 October 2004.
21. Appl. No. 58278/00.
22. Judgment of 17 June 2004.